

Տարեկան գինը 10 բուրջի, կէս տարվան 6 բուրջ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիային խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցեն. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ“.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“.
Տ է լ է Ք օ ն Ն 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն յետոյով.
Յայտարարութիւնները համար վճարում են
խմբագրութիւնը բացին 2 կոպէկ.
Տ է լ է Ք օ ն Ն 253.

ՀՐԵՆԱԿԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՄԻՆԻՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԿԵՍ ՏԱՐՎԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

«Մշակ» վեց ամսվայ գինն է, յուլիսի 1-ից մինչև տարվայ վերջը ՎՅՑ բուրջի. մէկ ամսվայը—մէկ բուրջի: Ամերիկայի բաժանորդները պէտք է վճարեն կէս տարվայ համար 3 դոլար, Եւրոպայի բաժանորդները—16 ֆրանկ:
Կարբութեան ուրիշ քաղաքները «ՄՇԱԿ» գրվում համար, և առհասարակ նամակներ և ծրարներ ուղարկելիս, պէտք է դիմել հետեւեալ հասցեով. ТИФЛИСЪ, РЕДАКЦІЯ «МШАКЪ»; իսկ արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».
Յայտարարութիւններ ընդունվում են բոլոր յետոյներով:
Ա Պ Ա Ռ Ի Կ Բ Ա Ժ Ա Ն Ո Ր Դ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ն Չ Է Ը Ն Ի Ո Ւ Ն Վ Ո Ւ Մ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ
Կովկասի հարստութիւնները մէկը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ընտրութիւնները գիւղում. Նամակներ Արայցիայից. Նամակ Երևանից. Նամակ Ալեքսանդրոպոլից. Նամակ Սուրմալուի գաւառից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱԿԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Լուրեր Կ. Պոլսից. Արտաքին լուրեր.—ՀՆՈՒԱԳՐՈՒՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱՎԱՆ. Վիկտոր Շերբուլիէ:

ԿՈՎԱՍԻ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ ՄԷԿԸ
Կովկասեան կառավարչապետը մի յատուկ առաջարկութեամբ դարձրել է երկրագործութեան միջնորդութեան ուղարկութիւնը այն հոնգամները վրա, որ մեր երկրի արդիւնաբերութեան նշանաւոր առարկաներից մէկը, այն է ձուկը, սկսել է վերջին ժամանակները պակասել: Մինչևտուր ձիւնը, որի հսկողութեան տակ են գտնվում ձրկնարուծութեան վերաբերեալ բոլոր հարցերը, ներկայումս մշակում է միջոցներ ձկնի նուազման առաջն առնելու համար:
Արդարեւ, Սեանի լիճը, որ մի ժամանակ տալիս էր մեծ քանակութեամբ գեղաբերուն և ուրիշ ձկներ, այժմ զգալի կերպով պակասեցրել է իր արդիւնաբերութիւնը: Մի բանի մեծ լիճը, ինչպէս, օրինակ, Արայքալարի գաւառի Տօպոբօվան լիճը և մօտակայ լիճերը, համարեա բոլորովին կորցրել են իրանց լաւ տեսակի ձրկները: Սակայն Անդրկովկասի ձկնեղէն հարստութեան զլխաւոր պաշար տուողը լիճերը չեն: Ձկնի և նրա արդիւնների առանձնեւ թանկութիւնը ստացվում է մեր այնպիսի մեծ գետերից, ինչպէս Կուր և Արաքս գետերն են և նրանց ներքին միացած հոսանքը: Թէ այդ մեծ աւազաններում և թէ ուրիշ գետերում և գետակներում ձկնի անկարգ և անհաշիւ որսալը այնպիսի արտադրութեամբ է կատարվում, որ եթէ յատուկ հսկողութիւն չը լինի, կարող է կարծ միջոցում մեր ձկնային աշխարհը հարստութիւնը բոլորովին թուլանալ և սպառվել:

Կանոնաւոր հսկողութիւնը և տնտեսութիւնը ամենին արդէր չեն դնում ձրկնորսութեան, այլ նրան մտցնում են յայտնի սահմանի, որոշ կարգ ու կանոնի մէջ: Ինչպէս յայտնի է, ձուկը տարվայ մէջ յայտնի ժամանակ զբաղված է սպազայ սերունդ առաջ բերելու հոգով, յետոյ որոշ ժամանակում նոր աճող սերունդը կարօտ է խնամքի, որ նա կազդուրվի ու ամրանայ և տեղափոխվի փոքր աւազաններից մեծ աւազանները: Այդպիսի ժամանակներում ձկնորսութիւնը պէտք է բոլորովին արգելվի, որպէս զի կարողութիւն տրվի ձկնորսին բազմանալ և աճել մեծ քանակութեամբ և լրացնել այն պակասը, որ ամեն տարի կազմվում է թէ թնական պատճառներից և թէ ձկնորսութիւնից:

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն
Վ Ի Կ Տ Օ Ր Շ Ե Ր Բ Ի Լ Ի Է
(Նամակ Ֆրանսիայից)
Պարիզ, յուլիսի 6-ին
Այս օրերս մեռաւ յառաջացած հասարակականօթ փրկասան «Վիկտոր Շերբուլիէ» (Victor Cherbuliez): Չանի անգամ մը տեսայ բարեկամ մի մը տունը: Ճիշդ այն մարդն էր, զոր կերևակայէի վէպերը կարդալէս ետքը: Չոր, բարձրահասակ, հանդարտախոս ու մպտուն էր ան, բողբոջակա զատիարակութիւնը պահած էր, հակառակ շարժումս ոգուն աշակերտ ըլլալուն և կրօնական համոզում մը չունենալուն:
Վիկտոր Շերբուլիէ զուիցեցալի է ծագմամբ, և կը պատկանէր այն գրողներուն խումբին, որոնց այստեղ ժընէվյի անուն տուած են (les genevois), չը նայելով որ իւրաքանչիւր ոք հայրենիք ունի զատ կանոն մը: Իրօք այլ այդ զաղլիազիբ օտարազգիները մանաւանդ զպրոք մը կը կազմեն, որուն մէջ իբրև փրկասան ամենին աւելի փայլեցան Շերբուլիէ և Էլուար Ռօզ:
Բողբոջական դատարակութիւնը, որուն վրա թիչ մը առաջ խոսեցայ, անոնց միտքը զաղլիականէն տարբեր կերպով մը ձեւած է, անոնց աշխարհայեցողութիւնը ուրիշ Տօբիլօ մը ունի, իր բարոյագիտութիւնն մը բոլորովին զատ է,

այնպէս որ ճշմարտագէտ օտարականներ կը մընան զաղլիական մատենագրութեան մէջ: Եւ չը նայելով տարիներ Պարիզ անցնելուն ոտսանին, բարուց, յարաբերութեանց, շփմանց և խորհելու եղանակին ազդեցութեան նուազ ենթակալ եղած են, քան թէ այլը: Բողբոջականութեան կաղապարը անփոքրի է, և ասոնք անդամ, որ բոլորովին անկաշկանդ են հաստեղ, կը կրեն անոր խորունկ, անփնջիլի դրոշմը: Այդ դասամանքը չըլլանայեց, հանդարտ խորհրդածութիւն մը կը վարենք միտքերը: Կարծիք յայտնելու մէջ մեծ զուգաւորութիւն, բացատրութեանց անոքում և բաւական ալ տատամտութիւն կը ստրկեցնէ, երկնաւէտ, վառվառն գաղափարներու վրա թեթև սպունդ մը կանցնէ ու փայլաթափ կընէ զանոնք: Այլ չէք տեսնէր յանկարծական աշխարհ և սրտազեղութիւնը, որ լատինական ազգերուն յատկութիւններն են: Չեն խոյանար համարձակ թուիչքով մը մինչև գազմիները ազատ բանավարութեան, այլ և մտղայն զանոնք կամայ կամայ, առանց փութալու ձեռքերին հաստատ գաւառան մը բռնանալ և մանաւանդ ուշ գնելով, որ չը սայթաքին, վասն զի կը ստական խորխորատներն:

Մեր այլ ևս չենք խօսում այն ներգործական օժանդակ միջոցների մասին, որ վերջին տասնեակ տարիներում զործարկում են Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները և եւրոպական պետութիւնները՝ արհեստական կերպով նպաստելով ձկնորսութեան զարգացման: Հիմնված են ամբողջ ձկնարուծական հաստատութիւններ, որոնք ժողովում են ձկների յայտնի տեսակները և բազմացնելով թափում են այս կամ այն գետը և լիճը՝ աճելու համար: Եթէ մենք անկարող ենք ներկայումս մեծ զործ անել արհեստական կերպով ձկնարուծութեան զարգացման համար, գոնէ միջոցներ ձեռք առնենք, որ եղած ձկնային հարստութիւնը անհաշիւ և անտնտես կերպով չը վատնվի, խելով մեր երկրից նրա նշանաւոր հարստութիւններից մէկը: Մասնագէտ անձանց հսկողութեամբ և շիտակ պաշտօնականների միջոցով կարելի է բաւականաչափ նպաստել դրօժին:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԳԻՒՂՈՒՄ
Մեր գիւղերի վարչական մարմինները առհասարակ բողբոջած են լինում այսպէս կոչված «մեծերից», «տուգերից»: Իսկ այդ տուգերը կազմում են համարեա բացառապէս գիւղի վաշխառու, հարստանաբող, մի խօսքով, միասնակար դասակարգը: Ինչն է պատճառը, որ գիւղացիք ընտրում են իրանց համար տանուտէր, դատաւորներ՝ այդ տեսակ միասնակար մարդկանց, իրանց հարստանաբողներն: Ինչու չեն ընտրում իրանց միջոց աւելի բարեխելո՞ւ անձնաւորութիւններ: Միթէ տուգերի դասակարգից դուրս նրանք այդ պաշտօնների համար ընդունակ մարդ չեն գտնում:
Այդ տխուր երևոյթի միակ պատճառն այն է, որ իսկպակէ ընտրութիւնը կատարում է ոչ ամբողջ գիւղական հասարակութիւնը, այլ նրա մի որոշ մասը միայն, այն է՝ վերոյիշեալ տուգերի դասակարգը: Թէև ամեն մի գիւղացի ընտրելու հաւասար ձայն և իրաւունք ունի, այնու ամենայնիւ գիւղացիների աճաղին մեծամասնութիւնը ընտրութիւնների ժամանակ երկրորդական դեր է խաղում, չը կամենալով օգտվել, կամ, աւելի ճիշդն ասած, վախենալով օգտվել իր իրաւունքից:

Մեր ասածը պարզելու համար, նկարագրենք ընտրութիւնների պրօցէսը: Ավստում է նրանից, որ նախ քան պաշտօնական ընտրութիւնը, տուգերը մի ժամանակ ժողովում որոշում են, թէ ում է հարկաւոր ընտրել: Նրանք իրանց միջոց ջնկում են և՛ տանուտէր և՛ դատաւորներ, որպէս զի պաշտօնական ընտրութեան ժամանակ աւազարկին հասարակութեան: Այդ մասնաւոր ժողովում որոշվածները շատ քիչ է պատահում, որ չընդունվեն հասարակութեան կողմից: Ընտրութիւնների ժամանակ մեր տուգերը զայն նստատու են շարքով, իսկ մնացած հասարակութիւնը շրջապատում է նրանց: Խօսում են տուգերը, առաջարկում են նրանք, վիճում են նրանք, մի խօսքով ընտրութիւնները կատարում են միայն նրանք, որովհետև շատ քիչ է պատահում, որ մնացած հասարակութեան միջոց խօսողներ լինեն: Նրանք առհասարակ լուում են և չեն համարձակվում խօսել «մեծերի» առաջ, կամ ամաչելով ու զայն վերով, կամ ուղղակի վախենալով հակառակվել նրանցից մէկին: Իսկ երբ հերթը հասնում է քուէարկութեան, այստեղ էլ ոչ ոք չէ համարձակվում հակառակել, բոլորն էլ համաձայնվում են նրանց որոշումի հետ, թէև ընտրվածները բոլորովին իրանց սրտով չեն լինում և նրանք չեն իրանց ցանկացածները:
Այսպէս ամեն մէկը, հակառակ իր կամքին, ձայն է տալիս իրան բոլորովին անհամակրելի անձնաւորութեանը, վախենալով, որ եթէ նա տանուտէր կամ դատաւոր գտնուի, ինքը կը տուժի այն դէպքում, եթէ այժմ նրան ձայն չը տայ: Այսինքն նոր տանուտէրը կամ դատաւորն իր վերջը կանոնէ նրանց այն պատճառով, որ վերջինս դէմ է եղել նրա ընտրութեանը: Այսպէս գիւղացիներից ամեն մէկը, իր սեփական կաշին պաշտպանելով, միասնակ է ընդհանուրի շահերին և, ի միջի այլոց, իրան: Այստեղ, ինչպէս տեսնում էք, պակասում է գիւղացիների կողմից միաբանութիւնը: Լինէր միաբանութիւն, անկապակած, տեղի չէր ունենայ այդ տխուր երևոյթը: Յուսալ, որ մեր գիւղացիք երբ և իցէ խելքի կը գան և միաբանութիւն կը ստեղծեն՝ իրանց ընդհանուր շահերը պաշտպանելու համար, յուսալ այդպիսի բան նրանցից, միանգամայն ապարդիւն է: Մեր գիւղացիները դեռ շատ հեռու են այդքան խելք և ընդունակութիւն ունենալուց:
Բայց կայ ընտրութեան մի բոլորովին նպատակաւորութեան մը անմիասն կատակասիրութեամբ:
Եւ այն ժամերուն՝ երբ անորոքացած կեանքին պայքարները, ազատ ոգեկան խռովութիւններէ, նստիս ժամանակը ընթերցանութեամբ զբաղեցնելու՝ ոչինչ այնչափ հաճելի է, որչափ Շերբուլիէի մէկ վէպը, որուն վերջաւորութիւնը յաճախ համակերպութիւն կը քարոզէ:
Ասոր հետ մէկտեղ հիմաւալի դէմքեր, կանացի թէ առանձին արտաքայ կարգի նկարագրիներ, նորութեան պատրանքը կուտան բոզ: Եւ եթէ միշտ կենդանի մարդիկ ալ չեն՝ սակայն չեն տեսնելու անոնց հետ ժամօթացած ըլլալուդ, և կը սիրես հեղինակին բարեմտութիւնը:
Շերբուլիէ և Ռօզ սիրելի չեն իրենց հայրենակից զուիցեցալոց, վասն զի պատուած են կրօնքի մորհակալ, զոր ստորագրեցին մանկութեան ատեն, իրենց բնագաւառին մէջ: Սրկուքն ալ ստէպ նկարագրած են բողբոջական աշխարհի առակաւոր կեղծաբողութիւնը, պարտաւած, երգիծաբանած են անոր ներգործութիւնը, ձանձախ լի տափախութիւնը: Եւ եթէ շատ անգամ միայն անձուկ ընթերցանութեան մը ժամանակի կողմերը երևան հանած ըլլային, եթէ աւելի իրական ընդհանրական կեանք մը զոյգութիւն ունենար անոնց դրօժերուն մէջ և նուազ բարեացակամ փիլիսոփայութիւն մը՝ անչուշտ իրենց լուրջ տաղանդով, ազնուական մտքը և բարիի հասկացողութեամբ բարձրագոյն աստիճան մը պիտի գրաւէին մատենագրութեան սանդուղքին վրա:
Մարի Սվաճեան

ներ և իրենց լրջութիւնը կը զարգարեն միայն ընդարձակ հետաքրքրութեամբ մը՝ դիտնալու աշխարհային բոլոր դէպքերը, միասնաբեր, հաճողները, ամեն բանէ ճաշակելով խոհեմութեամբ, առանց խանդավառութեան, երկնչելով յուսալարութիւնէ, առաջուց պատրաստելով ամեն արկածի վախճանին ելքը:
Վիկտոր Շերբուլիէի բոլոր վէպերուն մէջ կը ներկայանայ տիպար մը, բողբոջական տիպար մը. յաճախ երիտասարդ և սակաւ անդամ ձեռք, վարդացած մարդ, ուսեալ, լրջախոհ, որ յունական ողբերգութեանց պարիս պէս իրատեսք կը կարգայ հանդարտութեամբ, կը ջանայ համուզել, որ չափաւորութիւն սրբէ, տանձ գնէ կրքերուն և խելախ չըլլայ: Կը ցուցնէ, իբրև արգասիք իր հմտութեան, միասնակարութիւնը անչափ արիւնին, զգացմանց անձնատուր ըլլալու հակամտութեան:
Եւ այդ ձգտումն է մանաւանդ, որ տեսակ մը ցրտութիւն կը տարածէ Շերբուլիէի գործին վրա, ո՞նց մի արդէն կրակ, կայ չունի, և հակառակ նկարագրած անձանցը, յաճախ արտաւոր ընտրութեանց և կորովի զգացմանց միշտ նոյն այն աղետաւոր ցրտութիւնը երևան կելլէ, կը նեղացնէ գեղք, վասն զի մեղադրել կը թուի ամենայն եռանդ:
Բայց եթէ ո՞նց չունի, ուրիշ չունի մը՝ նրբին դիտութեան, թափանցանց հմտութեան՝ ի հաղաւթալու ծաղիկներով, որոնք մանաւանդ հրապոյր մը կուտան անոր գրուածքներուն, թեթև ժպիտ մը կը թափ էջերուն վրային, կուկեզօժէ զանոնք խաղաղ իմաստութեան և բարձրագոյն

իմացականութեան մը անմիասն կատակասիրութեամբ:
Եւ այն ժամերուն՝ երբ անորոքացած կեանքին պայքարները, ազատ ոգեկան խռովութիւններէ, նստիս ժամանակը ընթերցանութեամբ զբաղեցնելու՝ ոչինչ այնչափ հաճելի է, որչափ Շերբուլիէի մէկ վէպը, որուն վերջաւորութիւնը յաճախ համակերպութիւն կը քարոզէ:
Ասոր հետ մէկտեղ հիմաւալի դէմքեր, կանացի թէ առանձին արտաքայ կարգի նկարագրիներ, նորութեան պատրանքը կուտան բոզ: Եւ եթէ միշտ կենդանի մարդիկ ալ չեն՝ սակայն չեն տեսնելու անոնց հետ ժամօթացած ըլլալուդ, և կը սիրես հեղինակին բարեմտութիւնը:
Շերբուլիէ և Ռօզ սիրելի չեն իրենց հայրենակից զուիցեցալոց, վասն զի պատուած են կրօնքի մորհակալ, զոր ստորագրեցին մանկութեան ատեն, իրենց բնագաւառին մէջ: Սրկուքն ալ ստէպ նկարագրած են բողբոջական աշխարհի առակաւոր կեղծաբողութիւնը, պարտաւած, երգիծաբանած են անոր ներգործութիւնը, ձանձախ լի տափախութիւնը: Եւ եթէ շատ անգամ միայն անձուկ ընթերցանութեան մը ժամանակի կողմերը երևան հանած ըլլային, եթէ աւելի իրական ընդհանրական կեանք մը զոյգութիւն ունենար անոնց դրօժերուն մէջ և նուազ բարեացակամ փիլիսոփայութիւն մը՝ անչուշտ իրենց լուրջ տաղանդով, ազնուական մտքը և բարիի հասկացողութեամբ բարձրագոյն աստիճան մը պիտի գրաւէին մատենագրութեան սանդուղքին վրա:
Մարի Սվաճեան

տակարարման և մի և նոյն ժամանակ շատ հասարակ և հեշտ միջոց, որ ընդունված է ամեն տեղ, բացի մեր գիւղերից, այն է՝ գաղտնի բուժակառնությունը: Գործադրելով այդ միջոցը, բուժարտիկները կարող են չի լինի միաբանություն, և չարքի առաջը շատ հեշտություն կարելի է առնել: Այդ որ առիթ չի ունենայ վախենալու կամ ամաչելու, ամեն մէկը համարձակ կերպով կը վարվի իր ցանկություն համեմատ, և կընտրվի նա, որին ցանկանում է հասարակություն մեծ ժամը, կընտրվի ամենաարժանաւորը: Այն ժամանակ միայն ընտրությունը կը լինի օրինաւոր, այն ժամանակ միայն հասարակությունը իսկապէս ինքը կը կատարէ ընտրությունը:

Ա. Ամիրեան

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՌԱՋԻՆՈՒՅԻՑ

I

Յուլիսի 4-ին

Մեծ Իշխան Քաղաքացիական Յնարկի Գէորգի Ալեքսանդրովիչի անսպասելի մահվան պատճառով ամբողջ քաղաքին ժողովրդի սրտերի վրա սև խաւար է պատել և խորին վշտի մէջ գցել բոլորին: Սրբ բոթաբեր հետագիւրը գուժեց, որ մեր սիրելի Մեծ Իշխան Քաղաքացիական Յնարկի հանգուստ, կարծես ամբողջ միջոցառող խաւարով ծածկվեց, սառը ջուր մաղվեց զիններէս յանկարծակր: Այն տխրութիւնը, այն ցաւակցութիւնները, այն յուսահատական ձայները, որ լսվում էին այդ օրակէին, մարդու սիրտը կտոր կտոր էին անում:

Թէ ինչ յարգանք էր վայելում մեզանում Մեծ Իշխանը թէ Արաւելայում և թէ Արասթում, այդ կարելի է պարզ կերպով երևակայել: Ի Տէր հանգիւստեաց Քաղաքացիական պարկով ամբողջ ութ տարի Արաւելային կից Արասթում ամառանոցում, իր արքայական յատկութիւններով գրաւել էր ամբողջ Արաւելայի և Արասթումանի ժողովրդի սիրտն ու հոգին: Իր քաղաք, սիրտը և առատաձեռն բերողութեամբ մի այնպիսի հոգակ և յարգանք էր վայելում, որ հասարակ գիւղացուց սկսած մինչև ամենամեծ հարուստը նրա անունով էր երկվում, նրա վրա յոյս դնում, նրանով միջկութում: Քանի քանի հարիւրաւոր մարդիկ նրա շնորհի ապրում էին և առաջ դնում, քանի քանի մարդիկ իրանց ցաւերից և նեղութիւններից նրա միջոցով ազատում էին: Վերջապէս թէ Արաւելայի և թէ Արասթումանի բոլոր ժողովուրդները ամեն անգամ վայելում էին նրա առատաձեռն ողորմածութիւնը և շնորհները: Ամեն անգամ Արաւելայից անցնելով, ամբողջ ազգաբնակչութիւնը, թէ մարդիկ և թէ կանայք, ընդ առաջ էին դուրս գալիս իրանց յարգանքները մատուցանելու իրանց սիրելի Մեծ Իշխանին, նրա երեսը տեսնելու և թափելու ցաւը և երկար կեանք մաղելու: Այդ, նա մեր երկրի փառքն ու պարծանքն էր, նա մեր երկրի յոյսն էր, մենք նրանով էինք պարծենում: Նրա դուռը բաց էր ամեն ազգի համար՝ թէ հայ, թէ ռուս, թէ վրացի. բոլորին էլ մի աչքով էր նայում: Արեւմտ կարելի է երևակայել այս անմեղ յետոյ, թէ ինչ ծանր վիշտ և անփութարիւնեղ կորուստ էր մեզ՝ Արաւելայից անցնելու համար (Արասթումանից բոլորն էլ համարեա արաւելայացիներ են) նրա մահը: Նրա ցոյց տուած բարիքները, խնամքները, նրա բարեգործութիւնները մեր մէջ յախտեան կը մնան անջնջելի. մենք ամբողջ Ռուսաստանի հետ փառաբանում ենք նրա յիշատակը: մենք ողբում ենք ամբողջ Ռուսաստանի հետ մեր երիտասարդ ազնիւ Քաղաքացիական վաղահաս մահը: Այս տխուր և վշտալի օր մենք ամբողջ սրտով միասնաբանում ենք մեր անդամներին ցաւը այն վշտահար զգացմունքին, որ Ռուսաստանի ամբողջ ազգաբնակչութեան սիրտն է յուզում:

Քաղաքացիական Յնարկի միջոցառող յարգելու համար քաղաքային վարչութիւնը իր յունիսի 30-ի նիստում որոշեց՝ Նորին Կայսերական Բարձրութեան Մեծ Իշխան Քաղաքացիական Յնարկի առիթով ամենաբարձր յարգանք և անկեղծ ցաւակցութիւն յայտնելու համար՝ մի թանգազին և շքեղ արձանագրութեամբ պսակ դնել նրա դագաղի վրա, իսկ սկսած Միւլիս գիւղի կամուրջից մինչև Բորժոմեան ճանապարհի վրա գտնված արձանը, որ ընդամենը ինչ վերջին է անում, ծառերով զարդարել և սև դրոշակներ կախել յուղարկարութեան օրը, մի երկու տեղ էլ սպառու կամարներ շինել: Ինչպէս լսեցինք մի արձանագրութեան և օրինակները: Այժմ քաղաքին բոլոր վաճառատները նշանակները ծածկված են սև կրտորով և նշան սգի, իսկ յուղարկարութեան օրը բոլոր խնուրներն էլ կախելու են սև դրո-

շակներ և կտորներ: Ամեն օր քաղաքին և թէ գիւղերին անազին թուով բազմութիւն գնում են Արասթուման Մեծ Իշխան Քաղաքացիական Յնարկի մարմինը տեսնելու և վերջին հրաժեշտ տալու:

II

Այսօր, յուլիսի 7-ին, մեծ հանդիսով, Քաղաքացիական Մեծ Իշխան Գէորգի Ալեքսանդրովիչի մարմինը դիակաւորով դուրս բերվեց Արասթումանից առաւօտեան ժամը 5-ին և Արաւելայի հասու ժամը մոտ 10-ին:

Այն ճանապարհը, որտեղից պէտք է անցնէր հանդէսը, մոտ հինգ վերստ տարածութեամբ, զարդարված էր այս և այն կողմը անտառի սոճի (СОСНА) ծառերով և սև դրոշակներով, իսկ ճանապարհի վրա փռված էին նոյն ծառի ճիւղերը: Բացի սրանից, ամսիս 4-ին, Արասթումանում, քաղաքին աւազի պաշտօնակատար Գ. Մովսիսեան, վարչութեան չորս անդամները մասնակցութեամբ, քաղաքի կողմից դրեց ի Տէր հանգուստեաց Քաղաքացիական Յնարկի վրա մի շքեղ արձանագրութեամբ: Այսօր, հանդիսի օրը, առաւօտվանից սկսած՝ քաղաքին բոլոր խնուրները փակ էին, իսկ տները և խնուրները վրա կախված էին սև դրոշակներ և կտորներ: Վաղ առաւօտվանից թէ քաղաքին և թէ շրջակայ գիւղերի ճանապարհը հաւաքվել էին հանդէսն անցնող ճանապարհի, տները և պատշաճաբները վրա: Սկսած Վարչականի ջրաղացից մինչև Բորժոմի ճանապարհի վրա գտնված պատերազմական արձանը, որը 5 վերստ տարածութիւն է, ճանապարհի երկու կողմն էլ խիտ առ խիտ շարված էին տանեակ հազարաւոր մարդիկ և կանայք և հազուադեպ: Քաղաքին հին մասի հրապարակում կանգնած էին երկուսուսու մարմինները սաները իրանց ուսուցիչներով: որոնց թեւեր սև կտորով էին կապած, ի նշան սգի: Իր խուզով, հազարաւոր մարդիկ անհամբեր սրտով սպասում էին իրանց անուանակի Քաղաքացիական Յնարկի գիւղակաւորին, իրանց վերջին հրաժեշտը և յարգանքը մատուցանելու: նրա նշխարները: Ձիւղերները և ոտիկանները հսկում էին կարգապահութեան վրա: Մինչև յիշեալ Վարչականի ջրաղացը ընդառաջ էին գնացել քաղաքին ոտիկանութիւնը և քաղաքային վարչութեան անդամները, աստիճանաւորները, Սաֆարիայի վանքի ամբողջ հոգևորականութիւնը քաղաքին ուսուցիչները, հոգևորականները, կառնիկ և խաչակառնիկները, գնացել էին և միւս քաղաքացիներին հոգևորականները, ի միջի այլոց և մեր հայ հոգևորականութիւնը: Օրը սաստիկ շքեղ էր:

Ժամը 9-ին, հայոց եկեղեցու տխուր զողանջիւնը գուշակեց տխուր հանդիսի մտնելու: ամեն մարդ սրտատրոփ և տխուր սպասում էր իր բարեբաբեր նշխարը տեսնելու: Տխուր հանդէսը հանդիսով Վարչականի ջրաղացի մօտ, որտեղ սպասում էին ընդառաջ գնացողները, ուսու հոգևորականութիւնը այդտեղ հոգեհանգիստ կատարեց, և երբ կտուրի ձիւրը փոխեցին, հանդէսը շարունակելով ճանապարհը գանդաղ քայլերով, ժամը 10-ից անց, հասաւ Արաւելայի քաղաքը: Հանդէսն անցաւ ծառատանի միջով, որտեղ ժողովուրդը խիտ առ խիտ զլխաբաց կանգնած էր: Նախ եկան կոպակներ և քաղաքի պահարկ ձիւրը խմբերը, ապա եկան մի քանի ձիւրը աստիճանաւորներ և կտուրի անդամները: Վարչական գիւղակառնի մէջ դագաղը զարդարված էր ծաղիկներով և պսակներով (մի պսակ էլ տուեց քաղաքային ուսուցիչները), վրան փռված էին թանգազին կտորներ, իսկ շուրջը ոտով գնում էին աստիճանաւորներ: Գիւղակառնի առջևից դնում էին քաղաքային վարչութեան անդամներից երկուսը և ծաղիկներ էին սփռում այս և այն կողմը: Յետևից գալիս էին կառնիկները բոլոր բարձրաստիճան հոգևորականները և պատշաճաբները, թէ Պետերբուրգից եկածները և թէ ամբողջ Վովկասից, նոյնպէս և Վովկասի կառավարչապետ Իշխան Գոյիցինը: Ժողովրդի տխրութեան չափ չէր կար. մի ժամանակ ուրախութեամբ ողջունում էին, երբ անցնում էր Քաղաքացիական, այսօր բոլորն էլ արտասուակց աչքերով իրանց վերջին հրաժեշտի ողջոյնն էին տալիս իրանց քաղաքացիական և անմոռանալի Քաղաքացիական Մեծ Իշխանի անուշահոյ նշխարները: Երկար ժամանակ ժողովուրդը չէր ուղում բաժանվել իր սիրելից և վաղէ վաղ հետևում էր հանդիսին մինչև քաղաքի երկու վերստ հեռու:

Խ. Վաղարշապետ

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՎԱՆԻՑ

II

Յուլիսի 3-ին

Այնքան առատ հունձ խոտացող բերքը, վերջին տեղեկութիւններին նայած, չորութեան

պատճառով մի քանի տեղեր վնասվեց: Այս տարվայ բերքը մեծ յոյսեր խոտացաւ զլխաւորապէս սարերում, որտեղ, ցանքերից յետոյ, սկսեցին տեղալ մի շարք պարբերական անձրևներ: Այդ անձրևները այնքան բարեբաբար աղ-դեցութիւն ունեցան և այնքան առատութեամբ ոռոգեցին ցանքերը, որ մինչև անգամ եթէ անձրևներ նորից չը գային, դարձեալ վնաս չը կար: Այն ինչ յունիսի կէսից, անձրևներ չը լինելով հանգիւրձ, սկսեցին սաստիկ շոքեր. այդ բաւական չէ. արեգակի կրկն ճառագայթներին օգնութեան հասան փչող տաք քամիները: Այս այս վիճակին ենթարկվել են տեղ-տեղ Նոր-Բայազետի, Գարաշիշաբի և Արարանի գաւառները:

Գաշտերում հունձը վաղուց սկսվել և վերջանալու վրա է, այնպէս որ շոքերը նրանց վնասել չէին կարող: նրանք վնասվել էին դարնան չորային եղանակների պատճառով: Այժմ երբ դաշտերի հունձը, այսպէս թէ այնպէս, յայտնի եղաւ և դրա շնորհիւ էլ ցորենը էժանացել էր և շարունակում էր էժանանալ, յանկարծ ցորենը կտրվում է, և այլ ևս ցորեն չէ գալիս կրչեռքի տակը: Ի հարկէ, դիմն էլ բարձրանում է: Եւ դարմանային այն է, որ ցորենի գինը Նրևանի մայրամուտ ընկնում և բարձրանում է Վերմալայի միջով: զրապակաւորութեամբ: Մի անձրձը դիմը իջնում է, մի երկու օրվայ շոք է սկսում է բարձրանալ: Եւ իսկապէս այս հանդամանքն է, որ իսկոյն յայտնի է դարձնում Յուղայի պատկերը, ցորեն ամբարող վաշխաւորին:

Գիւղացին ինքը չէ կարող արհեստական թանգութիւն առաջացնել. երբ որ նրան փող է հարկաւոր, նա անմիջապէս ծախու է հանում իր ցորենը և մի քանի աւել կամ պակաս ծախում է. մինչդեռ մի գիւղում կամ քաղաքում բուն դրած չարչիւն, վաշխաւոր իր ձեռքն է դրում մեծ քանակութեամբ ցորեն, ի հարկէ, կիսապին և նա է ցորենը շուկայ բերող ծախողը: Հինց որ իր սրտտես աչքերով նկատում է այս կամ այն կողմը չորութիւն, ցորեն վաճառելը դադարեցնում է և սուտ լուրեր տարածում: Այդպիսի մի սուտ լուր պիտի համարել այն, որ իր ցորենը վաճառվել 35 ր. խաւարը: Գեռ ևս յուսահատվելու այնքան էլ տեղիք չը կայ, քանի որ մի քանի տեղերում հունձը կամ սկսվել և կամ սկսվելու վրա է, ինչպէս Սուրբաբուրի և Նրևանի դաշտային մասերում հունձը բաւարար է, իսկ սարերում տեղ-տեղ այնքան լաւ է, որ երկիւղ չը կայ: Մի քանի տեղերի նկատմամբ դեռ ևս պիտի սպասել: Հունձի վիճակը չը պէտք է չափել ցորենի շուկայ չը գալով. մենք գիտենք թէ այդ ինչ դժուրային խաղեր են մի շարք հրէշների կողմից: Ա.Վո.

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷԿՍԱՆԴՐՈՎՈՒՅԻՑ

I

Հին առածն ասում է. «Տղտղ գետի ափին էլ ծարաւ կը մնայ»: Այդ առածը շատ սաղ է գալիս մեր հասարակութեամբ: Մենք չը գիտենք օգտվել մեր երկրի հասարակութիւններից: Երկրակում պակաս չեն նաև ընտրի հանքեր, բայց մնացել են անմշակ, մնացել են հողի տակ: Օրինակ, Արագած սարի վրա կայ մեծ քանակութեամբ ծծումբ. այդ ծծումբն այնքան առատ է, որ արկից հալվելով լճանում, թափվում է դէպի ցած. հովիտները բերում են այդ ծծումբը և նրանից պատրաստում են լուցկի: վառօղ և այլն: Մէլը-Քեանդ գիւղում կան կարմիր ներկի անազին շերտեր, որ յայտնի է «МУЯВ» անունով. այդտեղ կայ նաև երկաթի սուրիկ (железные сурьки): Տաշ-դաշայ և Մուսուլի գիւղի մօտ կան անազին սարեր, որ պատրաստում են ապակեայ հող: Փարսիլի գիւղի մօտ կան քարածուխի անազին սարեր, որ ծածկված են հողով: Որդնաւ գիւղում յայտնվել են պղնձի, երկաթի շերտեր, և արդէն Պետալ-գորսից մի վաճառական, պ. Ալեքսանդրով, հետազոտում է Որդնաւի հանքերը՝ գտնողի համաձայնութեամբ:

Հանքեր հետազոտող գիտնական երկրաբաններ չը կան մեր դաւառում: Գուցէ դեռ շատ ու շատ հանքեր կան, որ ժողովրդի համար ծածուկ են և չեն կարող տեսանել լինել: Յիշեալ հանքերը գտնողները կապիտալիստ մարդիկ չեն, որ կարողանան իրանք բովել, շահագործել: Հանքերը շահագործելու համար, որ խելքի հետ նաև փող է հարկաւոր, մասնաւոր մարդիկ անձեռնհաս են, իսկ խմբովին, ընկերակցութեամբ գործելու ընդունակութիւն դեռ մեր հասարակութիւնը չէ ցոյց տալիս: Մեզ մօտ ամեն ինչ անհատական է: Ընկերական ոգին բացակայ է մեր գործերում. այդ պատճառով էլ քիչ շատ

աչքը ընկնող գործ մեղ մօտ առաջ չէ գնում: Կարգին գործը պահանջում է դրամագրութիւն, և որքան դրամագրութիւն շատ լինի, այնքան գործը փայլուն ապագայ կունենայ, իսկ դրամագրութիւն չատուութիւնը կապված է համաձայնութեան, ընկերական ոյթի հետ: Այդպէս է ամեն տեղ, այդպէս է այժմ Ռուսաստանում, այդպէս էլ պիտի լինի և մեզ մօտ, եթէ կամենում ենք մենք մեր երկրի հարստութիւններից օգտվել: Իսկ եթէ մենք կը շարունակենք մնալ անարկաւ միայնակութեան մէջ, և խմբովին գործելու չնորը չենք ունենայ, կը գայ ժամանակ, և արդէն մօտ է, երբ արտասահմանից և Ռուսաստանից կը գան ձեռնհաս մարդիկ, կը տեսնեն, կը հետազոտեն, կը փորեն և կը շահագործեն մեր սարերի մէջ գտնվող հարստութիւնները, իսկ մեզ կը տան մշակ դառնալու դերը: Հարկաւոր է և ժամանակ է, որ մեր հասարակութիւնը հասկանայ իր իսկական օգուտը և սկսի ընկերակցութեամբ գործել:

Երևակեցի

ՆԱՄԱԿ ՍՈՒՐԲԱՎՈՒՅԻՑ ԳԱՒԱՌԻՑ

Կողբ, յունիսի 28-ին

Մեր գաւառի դաշտային մասերում աչնանաւար ցորենի հունձը արդէն սկսվել է: Քաղաքաւոր է այն գիւղացին, որը ջրովի արտ է ունեցել: Այս տարի ջրաբեր տեղերում ցորենի բերքը ընդհանրապէս առատ, մի քանի տեղերում նոյն իսկ չափազանց լաւ է: այստեղ, ինչպէս սուտ ևս, շտաբձ խորձի վրա է պատկած ու շտաբձները իրար կպած: Այստեղ գիւղացին ուրախ երգերով է դաշտ դուրս գալիս աշխատելու և սրտալի փառք է տալիս Աստուծուն, տեսնելով, որ իր աշխատանքը լիովին վարձատրված է ու ընտանիքի սպրուստը ապահովված:

Բոլորովին այլ է այն գիւղացու դրութիւնը, որը զուրկ լինելով ջրաբեր դաշտերից, սերմը չոր հողին է յանձնել, դ է մի է ցանել ու շինքը ծած, աչքերը վերև ուղղած՝ երկնքի ողորմութեանն է սպասել: Անողոր էր այս տարի երկրիցը: ոչ հազարաւոր ամբողջ լացն ու կործ, ոչ զանազան անձրևատու սուրբեր և ոչ հոգևոր հայրերի ջերմեանեղ հոգեմեծերը չը կարողացան ժամանակին անձրև բերել, ու բազմաթիւ շարատանջ գիւղացիներին արևին բրտինքը բնութեան քմահաճոյքին զոհ գնաց: Դէ՛մի արտեղը այս տարի ոչ գրեհնդի է մտել և ոչ մանգաղ. մի քանի տեղերում միայն ճարահատեալ գիւղացիները դժոխային տանջանքով արմատահան են ամուտ խոպակները արտերի թղաչել ցորենը... Մինչև այժմ այդ խեղճերը միջկարվում էին այն յոյսով, թէ սարերում ցորենի բերքը լաւ կը լինի, հետևապէս՝ հացը էժան ու իրանք էլ Աստուծու ողորմութեամբ մի կերպ եօլա կը գնան: Բայց անձրև գիւղացիներին այս յոյսն էլ չարագացաւ: Այս 25 օր է, որ երկրիցը պիտ է կաթնի և սարերը ծարալից պապանձվել են: Մայիսեան անձրևներից փարթամացած ցորենը վերջերս սալարել է ու սկսել դեղնել. սուտ են, որ այսուհետև անձրևներն էլ չեն կարող նրանց գալարեցնել, քանի որ արդէն ժամանակն անցել է: Անձրևը, եթէ միայն մի շարժվելու աւել չուշանայ, կարող է օգտակար լինել լեռնային տեղերի ամենաբարձր կէտերի համար, որտեղ ցանքերը վերակենդանանալու ոյթերը դեռ ևս չեն կորցրել:

Մեզանում ցորենի էժանանալու յոյսը երազի նման անցաւ և այժմ գիւղացին մեծ երկիւղով է է նայում ապագային: Սակաւաճիւն ձմեռը և չորային ամառը այն աստիճան ծարաւեցրել են երկրիցը, որ մի քանի տեղերում աղբիւրները և գետակները բոլորովին ցամաքել են. մանաւանդ դաշտային մասերում ջրի էլ տեսնված պակասութիւն է զգացվում: Պատճառ են, որ մի քանի տեղերում բամբակի արտերը, բօստանները, նոյն իսկ խաղողի այգիներն ու պարտէզներն էլ սկսել են չորանալ: Լեռներում արօտատեղիները չորացել են. խոտի բացակայութեան պատճառով անասնապահները հազար թուով կենդանիներ են շուկայ տանում ծախելու: Ընդհանրապէս ժողովուրդը մօռալ տրամադրութեան մէջ է: Զափազանց ուրախ են մի քանի արնախում վաշխաւորներ, որոնք մէկ իրանց լիք ամբարներին են նայում, մէկ սարերի սալարած արտերին, մէկ էլ երկրի կապտութեանն ու դիւային հրճանքով լցվում...:

Ա. Եսահայրեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԻՐ

Բաթումից տեղական ուսու շրագիրներին զբրում են. «Յուլիսի 7-ին, երկուշաբթի 5 ժամին, Լիկանի և Բորժոմի շրջակայ բարձրութիւնները

կազմակերպելու նախնական և նրա առաջ շարքով կանգնեցին կրթիչները, «Донец» նաև և ակամանակներ մի խումբ: Քմբի վրա մի մեծ սպային պատվիրոն է կառուցվում Ցեարեկիչի մարմինը ղեկավար համար: «Георгий Побѣдоносецъ» նաևի գալը սպասվում է վաղը, ժամի 2-ին: Երկու ժողովուրդի գնացքի երկու կողմից կանգնած են կազմակերպիչը: Հաղորդակցութեան ճանապարհների միջոցով ուղիղում է գնացքին: Նշանակը պարզ է, արև է և չոր: Մովը հանդարտ է:

ՄՕՍԿՎԱ: Կալանչուկի կողմից տեղում, Կարսի կողմից սպայինի մաս, սպի կամար է կառուցվում: Վերևում, պատճառով մոտ, դրված է վրան, վրանի մէջ դրված կը լինի Ալեքսանդր III-ի կիսաքանդակը, Որի նշխարներն այդտեղ դրված են: Պատճառով կը ծածկվի սև մանուշակ: Պատվիրոնի պատերը սպիտակ են, սև շրջանակներով, մեղալիծներով, կաղնի պատկերներով և Կայսերական զինանշանով: Պատվիրոնի առաջ դրված կը լինեն 50 սպայիններ և սրահներ կանխնայելով:

ԽԱՐԱՐՈՎՈՒ: Ամբողջ երկրում եռանդուն պատրաստություններ են տեսնվում զիւղատնտեսական և արդիւնաբերական ցուցանանքների համար, որ տեղի է ունենալու Չիտայի, օգոստոսի 15-ին և Խաբարովսկում՝ սեպտեմբերի 1-ին: Երկրի ամեն ծայրերից է կապոնեմաների բազմաթիւ յայտարարություններ են ստացվում: Կառավարչական հիմնարկություններից և զանազան ընկերություններից հարկեր պարզեցնելու անել է նշանակված:

9 յուլիսի

ՊԱՐԻՉ: Ֆրանսիական կառավարությունը դրնեց Բրնանի բրոնզեայ կիսաքանդակը, որը քանդակել է ռուս քանդակագործ Քէրնշտամ:

ԲԱՐՅԷՆՈՒՍ: Ֆրանսիական նաւորոմի գալու պատճառով, քաղաքային խորհուրդը, երկի, ի պատիւ ծովագետ Ֆուրնիէի և ֆրանսիական օֆիցերների, տուն կատարեց: Տունը վերջնապէս յետոյ, 800 մարդ ճանապարհ դրեցին Ֆուրնիէին մինչև նաւահանգիստը, և ապա թափառում էին փողոցներում ֆրանսիական դրոշակով, աղաղակելով. «Վեցեք հանրապետությունը և երգելով մարտիչի: Ոստիկանությունը ցրվեց ցոյց անողներին:

ՊԱՐԻՉ: Գալիէի հրամանագրեց ընտելութեան սկսել կապիտան Գոյո դը-Վիլնիվի դէմ, որը շնորհաւորեց Սիլվեստրին նամակով նորերս նրա դէմ ձեռք առած միջոցների առիթով, և ուղարկեց նրան մի գումար, որը հաստատ էր նրանից խլած ոստիկան:

ՍԷՆ-ՍԷՐԱՍՏԵԱՆ: Թագաւորական ընտանիքը ժամանեց այստեղ և համակրութեամբ ընդունվեց բնակիչների կողմից:

Խմբագիր՝ Ա.Է.ՔԱՆՆԻ ԲԱԼԱՆԹԱՐ Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ ԽՕԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԻՐԿՈՎԿԱՍՏԱՆ ԵՐԿԱՌՈՎԻ

№ 1 գնացքը:		№ 3 գնացքը:	
Բազմուցի գուրու է գալիս 4 Ժ. 15 ր.	գեղ. 12 Ժ. 20 ր.	գեղ. 6 ր. 38 ր.	գեղ. 6 ր. 38 ր.
Թիֆլիս է հասնում առ. 8 Ժ. 40 ր.	հր. 7 ր. 37 ր.	հր. 7 ր. 37 ր.	հր. 7 ր. 37 ր.
Թիֆլիս գուրու է գալիս 9 ր. 10 ր.	առ. 8 ր. 12 ր.	առ. 8 ր. 12 ր.	առ. 8 ր. 12 ր.
Բազմուցի է հասնում հր. 8 ր. 32 ր.			
№ 2 գնացքը:		№ 4 գնացքը:	
Բազմուցի գուրու է գալիս առ. 9 Ժ. 15 ր.	հր. 9 Ժ. 05 ր.	հր. 9 Ժ. 05 ր.	հր. 9 Ժ. 05 ր.
Թիֆլիս է հասնում հր. 8 Ժ. 53 ր.	առ. 9 ր. 45 ր.	առ. 9 ր. 45 ր.	առ. 9 ր. 45 ր.
Թիֆլիսից գուրու է գալիս 9 ր. 23 ր.	հր. 11 ր. 32 ր.	հր. 11 ր. 32 ր.	հր. 11 ր. 32 ր.
Բազմուցի է հասնում ցեղ. 1 ր. 04 ր.	հր. 6 ր. 15 ր.	հր. 6 ր. 15 ր.	հր. 6 ր. 15 ր.

Գ Ի Լ Ի Թ Ա Ն Ս Ն Ե Ր

Հինգ հոգու համար	7 Ժ. առ.	9 Ժ. առ.
Թիֆլիսից գուրու է գալիս Միտում	Միտում	Պատանուր
Վաղեկալից հասնում է 7 Ժ. 20 ր. եր.	7 Ժ. 20 ր. եր.	9 Ժ. 20 ր. եր.
Վ. եր. 4 Ժ. 40 ր. համար (չեն գեղեցում)		
Թիֆլիսից գուրու է գալիս 1 Ժ. ցերեկ, 7 Ժ. երեկ	7 Ժ. երեկ	9 Ժ. 50 ր. եր.
Վաղեկալից հասնում է 3 ր. 25 ր. եր.		

ԲՈՒՅԿ Գ. Ս. ԳԵՐՑՖԷԼԴ

Մադերան փողոց, № 5.

որ մասնագետ է կաշու, միզասեռական (եղիկորակախութեամբ), վնասական և սիֆիլիսի հիանդութիւնների

ՎԵՐԱԳՈՒՆԱԼՈՎ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻՑ

Ընդունում է հիւանդներին ամեն օր

Առաւօտեան 9—12 Ժ.

Երեկոյեան 5—8 Ժ.

6—60

ԱՍՏՐԱԼՍԱՆԻ

Հայտնաց Բարեգործական Ընկերութեան ՎՊՐ ու Ձեռնի դպրոցի համար հարկաւոր է մի ձեռագործի ուսուցչուհի: Պայմանները մասին տեղեկանալ ՎՊՐ-ի խմբագրարանը: 3—5

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՅԻ

Վ. Յ. ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Միջայիլեան փողոց, տ. № 93. տէլեֆոն № 506: (հ.) 27—45

Ո Ւ Ս Ո Ւ Մ Ն Ա Ր Ա Ն

(ԵՐԿՐՈՐԿ ԿԱՐԳԻ)

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ (առևտրական) ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐԻ

ՄՕՍԿՎԱՅՈՒՄ

В. Никитинская д. кн. Шаховской

Դասընթացը կը շարունակվի 4 տարի: Առանց վճարի և առարկաները: 1) Կրթն, 2) Ռուսաց լեզու, 3) Թուրքաբանութիւն, 4) Երկրագիտութիւն, 5) Պատմութիւն և աշխարհագրութիւն, 6) Գծադրութիւն և նկարչութիւն, 7) Գեղարվեստ, 8) Տօմարագրութիւն, 9) Ֆրանսերէն, 10) Գերմաներէն, 11) Անգլերէն, 12) Թղթակցների աննորեա դասեր և գործնական վարժութիւններ իշխալ օտար լեզուներով: Աշակերտները ընդունվում են 12 տարեկանից ոչ փոքր-պատրաստակաւում և առաջին դասառումն ոչ փոքր 13 տարեկանից: Կանոնները ու ծրագրերը ուղարկվում են 50 կոպէկով: (Կարելի է պատասխան մարկանքով) Կանոնից և տղամարդկանց համար տօմարագրութեան դասեր երեկոյեանները: Խնդիրներ ընդունվում է ամեն օր, բացի տօն և շաբաթ օրերից՝ ժամի 11-ից մինչև 3-ը: Ստատսիկ սովետիկ Ա. Ա. Մանսֆելդը: (ա 10) 1—2

Ը ն կ ե ր ու թ ի լ ն

Բ Ր Օ Կ Ա Ր Ե Ի Կ Օ Մ Պ. Մ օ ս կ Վ յ ու լ լ լ

Գ Լ Ի Ց Ե Ր Ի Ն Ե Ա Ն Ս Ա Պ Օ Ն

Գլխերին փափկացող յատկութիւնը այնքան յայտնի է, որ կարելի չունի նորից գովելու: Գլխերինը առաւել ՕԳՈՒՏ է ԿԱՇԻՆ ՓՍՓԱՑՆԵՆԵԼՈՒ համար: Գլխերինը սալօնը չէ պարունակում իր մէջ ոչ ալկոհոլական, ոչ էլ ուրիշ որ և է կծու մասեր, այդ պատճառով էլ նա մարմնին մի առանձին գովութիւն է պատճառում, պահպանում է կաշիի փափկութիւնը և աւելացնում է նրա սպիտակութիւնը: Կանոնից և երեկոյեանի տուալետի համար՝ այդ սալօնի կաթնաման և մեծ քանակութեամբ փոքրուր ծառայում է իբրև ամենալաւ միջոց լուացվելու համար: Առհասարակ մեր գլխերինեան սալօնը պարտական է իր յատկութեամբ իր մէջ պարունակելու մաքրված նիւթերին, որից նա պատրաստված է, իբրև ապացոյց կարող է ծառայել այն, որ նա այդպիսի հաշակ է ստացել և զբաղել ժողովրդի առանձին ուշադրութիւնը: (ամ. 10) 2 Գ Ո Ց Ե Կ Ե Ն Ա Լ 2 Ե Ղ Ծ Ո Ւ Մ Ն Ե Ր Ի Ց

Ֆինանսների միևնույն քոչուրքեամբ

ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

(Баку, Пращенная, домъ Теръ-Ованесова.)

Կուրսերի նպատակն է տալ ուսնողներին մասնագիտական-առևտրական կրթութիւն և պատրաստել հետո հաշուապահներ: Աւարտողները ստանում են ատտեստատներ Կուրսերում աւանդվում են՝ 1) Առևտրական թուաքանութիւն և թուաքանութիւն համարի վրա, 2) Հաշուապահութիւն՝ արդիւնաբերական-գործարանական, առևտրական և բանկային, 3) Առևտրական թղթակցութիւն, 4) Առևտրական տնտեսագիտութիւն, 5) Առևտրական և մուրհակային օրէնքներ, 6) Գեղարվեստի և արագագրութիւն (ուղղումն ձեռագրի):

ՊԱՐԱՊՈՒՆԻՔՆԵՐԸ ՍԿՍՎՈՒՄ ԵՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 20-ից:

Ընդունելութիւնը՝ սեպտեմբերի 1-ից ամեն օր՝ կուրսերում և Եղբ. Մովսէսեանի և ընկ. ԲԱԳՈՒԻ քաժան մուսուլման: Օտարաբաղադրի ուսնողներին յարմարութեան համար կուրսերում ընդունվում են գիշերօթիկներ: Կուրսերի կանոնադրութիւնը (УСТАВЪ) և մանրամասն ծրագիրը—տրվում են և ուղարկվում են ձրիաբար: Օտարաբաղադրացիները դիմում են՝ БАНКЪ, учредителю коммерческихъ курсовъ А. И. Теръ-Ованесова, (Ե. շ.) 2—25

Լ ո յ ո տ ե ս ա լ

և վաճառվում է Թիֆլիսի Կենտրոնական գրախաճառանոցում

Գ Ի Լ Ա Ն Հ Ա Յ Ո Ց Պ Ա Տ Մ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

գ ի բ բ Կ.

Ղ Ո Ւ Կ Ա Ս Կ Ա Թ Ո Ղ Ի Կ Ո Ս

Ցաւեղանակներով, ծանօթութիւններով, պատկերներով: ԱՇԽԱՏ. ԳԻՒՏ ա. բան. ԱՂԱՆԵԱՆՑ

Գ Ի Ն Ե Կ Ր ՈՒՐ Ի

Նոյնտեղ վաճառվում են «Գիւլանի» Ա.—Բ. գիրքը. գինն է 2 ր. և Գ. գիրքը, գինն է 7 ր. ՊԱՐՆԵԱՆ. Ծ ի ծ ա ղ, հեղինակի պատկերով, գինը 1 ր. 25 կոպէկ: Արևելեան ատամնաբույժ, — 50 (հ.) 5—5

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET C-ie

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱԽԱԳԻՆՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԵ ԵՒ ԸՆԿ.

Կանոնաւոր և ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԷՅԻՆ ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ, Եւ հակառակը՝ Բաթումից Մարսէյ, մտնելով Տրայպոլ, Սամսուն և Պոլիս: Մեկնում է Բաթումից՝ չորեքշաբթի, 21 յուլիսի (2 օգոստոսի) ԱՆԱՏՈՒԻ չորեանը, նաւապետ ԲՈՒՆԿԻ: Եւ այսպէս շարունակաբար, երկու շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամը 4-ին ճաշից յետոյ: Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են սովորականից պակաս գներով: Ամիսը մի անգամ կանոնաւոր հաղորդակցութիւն Բաթումի և Անտոյիբայէի մէջ, ընդունելով ապրանքներ բոլոր հիւսիսային նաւահանգիստների համար: Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւններ ստանալու համար թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակալարանին: ԲԱԹՈՒՄԻՄ—պ. Վիկտոր դ'Արնօն, Նարբէլժոյայ: Թիֆլիսի Մ—պ. Օ. Գ. Բարեկենդանեանին, Սիօնի փող. Խօջափարութովի և Մայրուքաձէի բարձրանարան: ԲԱԳՈՒ—Եղբ. Վ. և Ի. Մուրաֆեաններին, Նարբէլժոյայ փողոց, տուն Կրասնիկովի, № 27: ՆՕՎՈՐՈՍՍԻԹՅՎ—պ. Միլիտար Հերշնորդերին (Ե. հ. շ.) 16—20